

B

15. 3. 2024

2. ŠOLSKA NALOGA RAZČLEMBA NUB + TVORJENJE BESEDILA

IME, PRIIMEK: LIZA SURKOVIČ

RAZRED: 4.a

ŠTEVILLO TOČK: 90/72 = 80 %

OCENA: 1 2 3 4 5

Kriteriji ocenjevanja:

 $0 - 49,5 = nzd$ (1) $50 - 62 = zd$ (2) $62,5 - 76 = db$ (3) $76,5 - 89,5 = pdb$ (4) $90 - 100 = odl$ (5)PRIČETEK PISANJA: 8,55

PREBERI IZHODIŠČNO BESEDILO IN REŠI DANE NALOGE.

Pomembno: naloge so točkovane s celimi točkami, pri odgovarjanju se upoštevajo jezikovno in pravopisno pravilno zapisani odgovori; zapis s samimi verzalkami se točkuje kot pravopisno neustrezen; pri nalogah, kjer je treba vnesti popravke (slogovne, slovnične ali pravopisne), se napačni popravki odštevajo od pravilnih do 0 točk znotraj posamezne naloge; če je potrebno izbrati/podčrtati pravilno možnost oz. možnosti in kandidat podčrta vse možnosti ali več, kot jih predvideva naloga, se ta naloga točkuje z 0 točkami. V nalogi so tudi naloge, ki so točkovane »po načelu vse ali nič«.

Znanstveniki gojijo zarodke izumrlih živalskih vrst

Projekt Lazarus Prizadevanja, da bi iz groba v naravo vrnili izumrle živalske vrste, so aktualna po vsem svetu, a nekateri dvomijo v smiselnost

U Še nedavno tega se je zdele oživljanje izumrlih živalskih vrst znanstvena fantastika, danes pa smo, po zaslugu znanstvenikov, že precej bliže vrnitvi davno izumrlih vrst nazaj v življenje. Raziskovalci so potrdili, da je v njihovem laboratoriju zrasel zarodek žabe, ki je izumrla leta 1983.

1

Paleontolog Michael Archer z univerze v Novem Severnem Walesu, ki se ukvarja s projektom Lazarus, je pojasnil, da je ta vrsta žabe izginila iz narave leta 1979, nekaj let pozneje pa popolnoma izumrla. Za samice je bilo značilno, da so do določene stopnje razvoja svoje potomce inkubirale v želodcu. Miku Tylerju, raziskovalcu iz Adelaide, je uspelo nekaj primerkov žabe zamrziti še pred njenim izumrtjem in s tem pustiti odprta vrata za morebitno novo vstajenje te živalske vrste.

2

Znanstveniki so se s pomočjo DNK iz zamrznjenega vzorca žabe lotili enakega postopka, kot ga uporabljajo za kloniranje še živečih živali, in poskrbeli za jedrski prenos somatskih celic. Ekipa raziskovalcev je iz želodca izumrle žabe vzela jajčeca, iz njih izločila DNK in s pomočjo UV-svetlobe vstavila v jajčeca žabe, ki je z izumrlo v dalnjem sorodstvu. Celice v notranjosti jajčeca so se začele deliti, a so zarodki umrli čez nekaj dni, še preden bi se lahko razvili v paglavce. Kljub temu so testi potrdili, da se je pri žabjih zarodkih v želodcu ohranil DNK. Archer zatrjuje, da je odkritje revolucionarno, saj je bil to šele prvi poskus, pri katerem so zarodek izumrle vrste gojili v tej tehniki.

3

Da bi kloniranje izumrlih vrst postal rutina, morajo znanstveniki odkriti primeren in dobro ohranjen DNK. Zato je oživljanje nekaterih vrst realnejše od drugih. Marsikomu pri tem gotovo pridejo na misel dinozavri. Znanstveniki pravijo, da bo njihovo oživljanje eden težjih zalogajev, saj je od izumrtja preteklo več milijonov let in je možnost, da bi nekje našli dobro ohranjeno DNK dinozavra skoraj neznatna. Lahko smo popolnoma prepričani, da scenarija iz Jurskega parka nikoli ne bomo videli v živo.

Oživitev dlakavega mamuta

4

To pa ne pomeni, da ne bi bilo mogoče oživiti številnih drugih davno izumrlih živalskih vrst. V začetku leta 2011 so japonski znanstveniki napovedali kloniranje dlakavega mamuta. Zaradi kombinacije čezmernega lova in podnebnih sprememb so ti izumrli pred več tisoč leti. Ruski in japonski znanstveniki, ki se z raziskovanjem te tematike, skrito pred očmi javnosti, ukvarjajo že več kot deset let, so potrdili, da bi lahko, zahvaljujoč napredku pri kloniranju, mamute ponovno oživili že čez pet let. Z malo sreče bi ta izumrla vrsta živali lahko postala prva, ki jo bomo videli po živalskih vrtovih.

5

Tudi znanstveniki iz Južne Koreje se strinjajo, da so mamuti odlični kandidati za kloniranje, saj je v arktičnih tundrah menda polno nedotaknjenih primerkov njihove DNK. Še ena stvar, ki jim gre na roko, pa je neverjetna podobnost med mamutom in slonom. Znanstveniki nameravajo poskusiti svoje delo opraviti genetsko bliže kot afriški sloni, skotila malega mamuta. Po besedah raziskovalcev lahko z zamenjavo jedra slonjih jajčnih celic z jedrom iz celic kostnega mozga mamuta ustvarijo zarodek z zapisom mamutovega DNK.

6

Pri opisanem postopku je ključno zagotavljanje dobra ohranjenega genskega materiala. Mamuti so izumrli pred približno 10.000 leti. Iskanje jeder z nepoškodovanim genskim zapisom je zato za znanstvenike pravi izzik. Lanči poleti so z odkritjem dobro ohranjenega mamuta v Sibiriji naredili prav znanstveni preboj, ki povečuje možnost vrnitve teh kosmatincev. Iz njegovega kostnega mozga jim je namreč uspelo izolirati zapis D NK, ki bi lahko omogočil kloniranje te davno izumrle živalske vrste. Ironično je, da je odkritje omogočilo ravno globalno segrevanje, ki danes tanjša ledeno skorjo v Sibiriji, kjer veliko živali iz dobe pleistocena še vedno čaka ujetih v ledu. Izumrle so pred tisočletji v ledeni dobi.

7

Ta znanstveni napredek zagotovo pomeni upanje tudi za številne druge vrste. Strokovnjaki v znanstvenih člankih dokazujojo, da primernih kandidatov, ki bi jih lahko vrnili med žive, ne manjka. Nekateri trdijo, da ima kar 24 izumrlih živalskih vrst dobre možnosti za to. Med njimi je, zanimivo, največ ptic – različne vrste eksotičnih papig, rac, nojev, zraven sploh tudi slavna ptica dodo z Madagaskarja. Dodo ima sploh eno najbolj tragičnih usod med izumrlimi živalmi. Ljudje so ptice namreč iztrebili v pičilih 80 letih od njihovega odkritja v začetku 16. stoletja, in to predvsem zato, ker se niso bale ljudi. Zelo so se jim približale, ljudje so jih zlahka ujeli. Poleg tega so bile zelo okusne.

8

Številni strokovnjaki se sicer sprašujejo, ali je takšno kloniranje živali sploh smiselno, če jih je narava že enkrat odpisala. Čemu bi te živali sploh služile? Le za zadovoljitev prehodne radovednosti? Težko je verjeti, da bi si kdo želel mamuta ali pa, denimo, sabljezobega tigra za domačo žival. Verjetno niti za filmsko industrijo novi primerki ne bi bili zanimivi, saj je računalniška animacija veliko bolj praktična in mnogo cenejša. Morda bi bilo bolje narediti vse, da bi ohranili tiste živalske vrste, ki so danes na meji izumrtja, namesto da znanost poskuša v življenje obuditi zveri iz Ledene dobe.

(Prirejeno po: Helena Peternei Pečauer: Znanstveniki gojijo zarodke izumrlih živalskih vrst. Delo, 16. aprila 2013. Rubrika Panorama.)

2. ŠOLSKA NALOGA

RAZČLEMBA NUB + TVORJENJE BESEDILA

1. V katerih okoliščinah je nastalo izhodiščno besedilo? Pripiši ustrezone podatke.

2/

Tvorec	Helena Peter nel Pečauer ✓
Naslovnik	bralci časopisa Delo ✓
Čas in mesto objave besedila	16. april 2013, časopis Delo

2. O čem govoriti izhodiščno besedilo? V povedi navedi obe prevladujoči temi.

2/

- a) možnosti kloniranja izumrlih živalskih vrst
- b) smiselnost raziskovanja izumrlih vrst

3. S katerima prevladujočima namenoma je avtorica zapisala besedilo? Obkroži ustreznih trditv.

2/

Avtoričin namen je bil, da

- A predstavi možnosti in postopek kloniranja vseh že izumrlih živalskih vrst.
- B predstavi zgodovino kloniranja nekaterih že izumrlih živalskih vrst od prvih začetkov do danes.
- C predstavi prve poskuse kloniranja izumrlih živalskih vrst, dosedanje dosežke in možnosti kloniranja v prihodnosti.
- D spodbudi bralce k razmišljanju o etičnosti kloniranja že izumrlih živalskih vrst.
- E spodbudi razmišljanje o naravni selekciji.
- F spodbudi razmišljanje o smiselnosti kloniranja že davno izumrlih živalskih vrst.

4. Izhodiščno besedilo je bilo objavljeno v rubriki Panorama. Preberi razlagi besede panorama iz Slovarja tujk in reši nalogu.

3/

panorama (gr.-nlat.) 1. razgled po pokrajini (nav. z najvišje točke) 2. a) krožna slika s plastično in perspektivno upodobitvijo panorame (1.) b) fotograf. krožni posnetek panorame (1.) 3. velika količina, pregled nekega področja.

Pojasni povezavo med poimenovanjem rubrike in izhodiščnim besedilom. Odgovor zapiši v povedi.

Panorama pomeni razgled po pokrajini, v prenesenem pomenu pa se v tem času tej rubriki predstavi širši pogled na določeno temo, v našem primeru na kloniranje izumrlih vrst.

5. Izhodiščno besedilo bi lahko bilo opremljeno tudi s fotografijo žabe in z risbo ptice dodo.

3/

Kakšna bi bila njuna vloga? Odgovor zapiši v povedi.

Olepsati besedilo, pritegniti pozornost bralcev in pokazati, kako je izgledala ptica dodo, saj mnogi zanje že niso sličali.

6. Avtorica ima do obravnavane teme različno ubeseditveno stališče.

8/

6.1. Subjektivno ubeseditveno stališče je v izhodiščnem besedilu izraženo tudi s sloganovo zaznamovanimi besedami, besednimi zvezami in s frazami. Podčrtaj jih v navedenih povedih.

2. ŠOLSKA NALOGA

RAZČLEMBA NUB + TVORJENJE BESEDILA

Miku Tylerju, raziskovalcu iz Adelaide, je uspelo nekaj primerkov žabe zamrzniti še pred njenim izumrtjem in s tem pustiti odprta vrata za morebitno novo vstajenje te živalske vrste.

Znanstveniki pravijo, da bo njihovo oživljanje eden težjih zalogajev, saj je od izumrtja preteklo več miljonov let in je možnost, da bi nekje našli dobro ohranjeno DNK dinozavra, skoraj neznatna.

Še ena stvar, ki jim gre na roko, pa je neverjetna podobnost med mamutom in slonom.

Številni strokovnjaki se sicer sprašujejo, ali je takšno kloniranje živali sploh smiselno, če jih je narava že enkrat odpisala.

6.2. Kakšna je vloga teh slogovno zaznamovanih besed, besednih zvez in frazemov v izhodiščnem besedilu? Obkroži ustrezno možnost. (1) 3

Ti slogovno zaznamovani izrazi in frazemi prispevajo k preglednosti/natančnosti/živosti/jasnosti besedila.

6.3. Frazem iz predzadnje navedene povedi nadomesti s slogovno nezaznamovanim izrazom in poved v celoti zapisi. (1)

Še ena stvar, ki jim horisti, pa je neverjetna podobnost med mamutom in slonom.

7. V izhodiščnem besedilu je precej prevzetih besed. 5/5

7.1 Pojasni njihov pomen tako, da izbereš sobesedilno ustrezno razlagu iz desnega stolpca.

- A paleontologija
- C klonirati
- D inkubirati
- E projekt
- A somatski
- B izolirati
- G rutina

- A telesni
- B dobiti določeno snov iz druge snovi v čisti obliki
- Č umetnim razmnoževanjem ustvariti genetsko identične primerke živih bitij
- Č duševni
- D vzrediti še nerojeno
- E načrt, osnutek, zamisel
- F veda o še živečih organizmih
- G izurjenost, izkušenost
- H površno opravljanje neke dejavnosti
- I veda o izumrlih organizmih

7.2 Katere vrste so navedeni prevzeti izrazi? Obkroži ustrezno možnost. (4)

Navedeni izrazi so publicistični/strokovni/uradovalni/praktičnosporazumevalni.

(1)

8. Preberi geselski članek besede mozeg iz Slovenskega etimološkega slovarja in reši naloge. 4/2

2. ŠOLSKA NALOGA

RAZČLEMBA NUB + TVORJENJE BESEDILA

môzeg -zga m lat. 'medulla, cerebrum' (16. stol.), *môzgov, môzgati, lzmôzgati*. Enako je slovan. *mozgъ* 'mozeg', hrv., srb. *môzak, -zga* 'mozeg, možgani', rus. *mózg* 'možgani', možeg', češ. *mozek* 'možgani'. Pslovan. **môzgъ* se je razvilo iz ide. **mozg(ъ)o-*, iz česar je še av. *mazga-* 'mozeg, možgani', stvnem. *mar(a)g*, nem. *Mark* 'mozeg, stržen, sredica' (Be II, 198, ES XX, 94, Po, 750).

8.1. Je beseda mozeg domača ali prevzeta in iz katerega jezika izvira? Obkroži ustrezno možnost ob poševnici in dopolni poved.

Beseda *mozeg* je domača/~~prevzeta~~ izvira iz latinske.

(2)

8.2. Zapiši rodilnik ednine besede mozeg in ugötovi, do katere posebnosti je prišlo v sklanjatvi te besede.

Rodilnik ednine: mozga

Posebnost v sklanjatvi: izpod polglasnika

(2)

9. Izhodiščno besedilo bi lahko bilo tudi del poljudnoznanstvene televizijske oddaje. Kako bi govorec v zbornem jeziku izgovoril podčrtane črke? Izgovor črk zapiši v oklepaje.

3/2

zarodek [ə] ✓

oživitev [ʌ] ✓

živalske [ɪ] ✓

izumrla [mər] ✓

polno [u] — *pravilo napisati*

napredek [ʌ] ✓

sorodstvo [ʌ] ✓

10. V izhodiščnem besedilu so pri predstavitvi kloniranja uporabljene nedovršne glagolske oblike glagolov, ki so navedeni v nalogi 10.2.

5/14

10.1. Zakaj so pri predstavitvi kloniranja uporabljene nedovršne oblike glagolov?

ker govorijo o procesih, ki še niso končani oziroma se stalno dogajajo.

(2)

10.2. Tvoridi dovršne oblike izpisanih glagolov in jih zapiši na črte.

izumirati izumreti ✓

oživljati oživeti ✓

vstavljeni vstaviti ✓

razvijati razviti ✓

odkrivati odkriti ✓

11. Tvoridi vrstne pridavnike iz navedenih besednih zvez in jih pravopisno pravilno zapiši.

3/2

znanstvena fantastika znanstvenofantastični ✓

ultrajoličen ultrajolični ✓

Južna Koreja južnokorejski ✓

2. ŠOLSKA NALOGA

RAZČLEMBA NUB + TVORJENJE BESEDILA

pleistocen pleistocenski
 Severni Wales severnovaližanski

12. Katero vrste sta tvorjenki sabljezob in nepoškodovan ter kaj je njuna skladenjska podstava?
 Dopolni preglednico.

Tvorjenka	Vrsta tvorjenke	Skladenjska podstava
sabljezob	zloženka	tak, ki ima sabljaste zobe
nepoškodovan	sestavlenka	tak, ki ni poškodovan

4/

13. Ali sta lastni imeni Jurski park (3. odstavek) in Ledena doba (8. odstavek) zapisani pravilno?
 Obkroži ustreznost ob poševnici in svoj odgovor utemelji.

Imeni Jurski park in Ledena doba STA / NISTA zapisani pravilno, saj sta

2/

naslova filmov, torej starimi lastni imeni.

14. Sedmi odstavek govori o izumrlih pticah.

4/ 3

14.1. Katero stavčnočlensko vlogo ima beseda ptica v navedenih povedih? Poimenuj stavčni člen oziroma njegov del.

Med njimi je, zanimivo, največ ptic – različne vrste eksotičnih papig, rac, nojev, zraven spada tudi slavni dodo z Madagaskarja.

ptiček osebely (ydro)

Ptica dodo ima sploh eno najbolj tragičnih usod med izumrlimi živalmi.

osebely (ydro)

Poleg tega je bilo meso teh ptic zelo okusno.

osebkhov prilastek

– NE OBSTAJA

(2)

14.2. Tvor enostavčno poved, v kateri boš besedo ptica uporabil še v vlogi kakega drugega stavčnega člena. Poved zapiši in stavčni člen podčrtaj z ustreznim podčrtavo.

Raziskovalec je uvel tri ptice.

(2)

15. V 7. odstavku je avtorica izpisano poved tvorila brez veznika. Poved pretvori tako, da boš posledično razmerje izrazil z veznikom.

2/

Zelo so se jim približale, ljudje so jih zlahka ujeli.

Zelo so se jim približale, zato so jih ljudje zlahka ujeli.

16. V povedi podčrtaj stavčne člene. Označi tudi njihove dele.

3/

povedljivo delo določitev!
Ta znanstveni napredok zagotovo je upanje tudi za številne druge živalske vrste.

5

NAJDAH SĘ STAWIENNE ZELENE,

2. ŠOLSKA NALOGA

RAZČLEMBA NUB + TVORENJE BESEDILA

17. Izražanje v izpisanih povedih ni dovolj strnjeno. Združi povedi v priredno in podredno zloženi ter poimenuj odvisni/dopolnjevalni stavek in priredje, ki si ju tvoril.

6/5

Mamuti so izumrli pred približno 10.000 leti. Iskanje jeder z nepoškodovanim genskim zapisom je zato za znanstvenike pravi izziv.

Podredno zložena poved:

~~Mamuti so izumrli pred približno 10.000 leti, zato je iskanje jeder z nepoškodovanim genskim zapisom je za znanstvenike pravi izziv, ker so mamuti izumrli pred približno 10.000 leti.~~

Vrsta odvisnega/dopolnjevalnega stavka: vzročni odvisnih

~~TOK~~ et

Priredno zložena poved:

~~Mamuti so izumrli pred približno 10.000 leti, zato je iskanje jeder z nepoškodovanim genskim zapisom za znanstvenike pravi izziv.~~

Vrsta priredja: posledične priredje

~~JELIKOVNO
PRAVILNOST~~

18. Ali so vejice v navedenih povedih iz 5. odstavka rabljene pravilno? Obkroži ustreznost ob poševnici in svoj odgovor utemelji z zapisom S-strukture povedi.

6/

Tudi znanstveniki iz Južne Koreje se strinjajo, da so mamuti odlični kandidati za kloniranje, ker je v arktičnih tundrah menda polno nedotaknjenih primerkov njihove DNK.

Znanstveniki nameravajo poskusiti svoje delo opraviti tako, da bi samica iz rodu azijskih slonov, ki so mamutom genetsko bliže kot afriški sloni, skotila malega mamuta.

Vejice ~~SO~~ / NISO rabljene pravilno.

S-struktura 1. povedi	S-struktura 2. povedi
$S/S/S$	$S/S_2/S_2$

19. V javno objavljenem besedilu sta pomembni jezikovna pravilnost in slogovna ustreznost. Popravi napake v navedenih povedih tako, da prečrtaš napačen zapis in nadenj napišeš popravek (število napak je navedeno pri vsaki povedi posebej).

3/0

a) Prizadevanja, da bi iz groba v naravo vrnili izumrle živalske vrste, so aktualna po vsem svetu, a nekateri dvomijo v smiselnost téga početja.

- ~~oživili~~
~~dvomijo v smiselnosti (dvomiti + mestiti)~~ nemogoč dosežeti
- b) Še nedavno tega se je zdeло oživljanje izumrlih živalskih vrst znanstvena fantastika, danes pa smo, po zaslugu znanstvenikov, že precej bliže vrnitvi davno izumrlih vrst ~~naj~~ v življenju.
- c) Znanstveniki pravijo, da bo njihovo oživljanje eden težjih zalogajev, saj je od izumrtja ~~preteko~~ več milijonov let in je možnost, da bi kje našli dobro ohranjenog DNA dinozavra, skoraj neznatna.

~~minilo~~ (3 napake)
~~milijonov~~

~~dhanjen DNA~~
~~težja naloga~~
kontice so močnega spola

6

2. ŠOLSKA NALOGA

RAZČLEMBA NUB + TVORJENJE BESEDILA

20. V 6. odstavku so predstavljene možnosti kloniranja mamuta. Preberi povedi in opazuj navezovanje med njimi.

5/3

Mamuti so izumrli pred približno 10.000 leti. Iskanje jeder z nepoškodovanim genskim zapisom teh živali je zato za znanstvenike pravi izzik. Lani poleti so z odkritjem dobro ohranjenega mamuta v Sibiriji naredili pravi znanstveni preboj. Iz njegovega kostnega mozga jim je namreč uspelo izolirati zapis DNK, ki bi lahko omogočil kloniranje te davno izumrle živalske vrste. To vsekakor povečuje možnost vrnilte teh kosmatincev.

Izpišite vse naveznike besede mamut ter jih poimenujte.

Navezni:

živali

njegovega

davno izumrle živalske vrste

kosmatincev

mamuta

Poimenovanje:

nadpomenka

poravnajljivosti svojih zavimed

besedna zveza

parafraze

ponavitev z isto besedo

dlobesedna ponovitev

21. Tvorí besedilo v skladu z navodili.

15/12

Pripravljaš javno predavanje o smiselnosti kloniranja živalskih vrst, ki so izumrle zaradi naravne selekcije, in o smiselnosti kloniranja tistih živalskih vrst, ki so izumrle zaradi človekovega poseganja v naravo. Ker se ti zdi tema aktualna, si se odločil/-a, da boš pripravil predavanje o tem. Napiši Javno vabilo, s katerim vabiš na predavanje v okviru društva, pri katerem deluješ. V vabilu navedi argumente za kloniranje in argumente proti njemu; zavedaj se, da s svojimi argumenti želiš spodbuditi čim več poslušalcev, da se udeležijo predavanja (pomagaj si z izhodiščnim besedilom). Besedilo naj obsega od 110 do 150 besed.

drustvo za zaščito
izumrlih vrst

Spostovani

2:3/3

V:6/6

S:0/3

J:3/3

Pažiti na elemente
uradnih besedil -
ne smemo jih uporabljati
v javnih besedilih.

Društvo za zaščito izumrlih vrst

→ v javnem vabilu ne
pone dikt
~~Spoznavanje mimošocij.~~
nagovora.

VABIMO VAS → ne pišemo z verzalkami

na predavanje o smiselnosti kloniranja živalskih vrst,
ki bo v prostorih DZIV na Mihaličevi ulici 11
v sredo, 16.4.2024, ob 17.00.

Razpravljali bomo o dovoljenem poseganju v naravo
in posledičnem izumirajuživali, ter o tem etičnosti
njihovega ponovnega obseganja. Ali menite, da
je kloniranje način dolžnosti do živali, za izumrtja
katerih smo krivi? Ali se Raum zdi, da
bi kloniranje vodilo v izkoriscenje in preprodajo redkih
živali in tako že povečalo njihovo trpljenje?

poučitev

Na predavanju bomo razpravljali o vseh stališčih
in si izmenjali mnenja, na voljo pa bo tudi
nekaj neizumrlih prigrizkov in piščas.

Vljudno vabljeni!

Zaradi lažje organizacije prosimo, da udeležbo čim
prej sporočite na dziv@hotmail.com.

~~Alenka Novak,
predstavnica društva~~

→ v javnem vabilu
navedeš
samo sporočeval
kot institucijo